УКРАЇНА У СВІТІ

УДК 94(477):327.58(474.5)
http://doi.org/10.46869/2707-6776-2025-34-12

Візняк Я.Я.
https://orcid.org/0000-0002-9270-507X

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЛИТВОЮ

Стаття присвячена комплексному аналізу ролі української діаспори у зміцненні та розвитку стратегічного партнерства між Україною та Литвою. У дослідженні розглядаються історичні передумови формування української громади в Литві, її інституційний розвиток та трансформації після відновлення литовської незалежності, а також після 2014 р. – періоду загострення російсько-українського конфлікту, що актуалізувало потребу в міжнародній підтримці України. Підкреслено, що українська діаспора стала важливою комунікаційною ланкою між двома державами, сприяючи політичному діалогу, культурному обміну й поширенню об'єктивної інформації про українські реалії серед литовського суспільства.

Проаналізовано діяльність українських організацій Литви, їх участь у міждержавних проектах, гуманітарних ініціативах та інформаційних кампаніях, спрямованих на підтримку демократичних реформ в Україні та формування позитивного іміджу держави на міжнародному рівні. Окрема увага приділяється впливу діаспори на формування громадської думки в Литві, що, у свою чергу, посилює стійкість політичної підтримки України в литовському парламенті, уряді та громадських інституціях. Розглянуто також професійні та особистісні зв'язки представників діаспори з литовськими політиками, дипломатами, науковцями, які сприяють поглибленню двосторонньої співпраці.

Зроблено висновки, що українська діаспора в Литві виступає не лише культурним і соціальним осередком, а й активним суб'єктом міжнародних відносин, здатним впливати на стратегічні рішення та формувати сприятливе середовище для співпраці двох держав. Роль діаспори розглядається як важливий елемент «м'якої сили» України, що посилює сталість і довготривалість українсько-литовського стратегічного партнерства. Отримані результати підкреслюють необхідність подальшої підтримки діаспорних ініціатив та розроблення державних програм співпраці з українськими громадами за кордоном для підвищення ефективності міжнародної взаємодії.

Ключові слова: *Україна, Литва, діаспора, українські громади, організації, двостороння співпраця.*

У сучасних умовах зростання міжнародної взаємозалежності значну увагу дослідників привертає феномен діаспори як важливого актора зовнішньої політики держави. Українська діаспора, представлена в багатьох країнах світу, зокрема в Литовській Республіці, поступово перетворюється на впливовий

Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

чинник посилення політичних, культурних і безпекових зв'язків України з державами-партнерами. Водночас роль української громади Литви у формуванні та розвитку стратегічного партнерства між обома державами досі залишається недостатньо вивченою у вітчизняній та зарубіжній науці.

Попри активізацію міжурядового діалогу, інтенсивну підтримку Литвою незалежності та суверенітету України, а також посилення гуманітарних і безпекових зносин після 2014 року та особливо після початку повномасштабної російської агресії, питання впливу української діаспори на ці процеси не отримало системного аналізу. Недостатньо дослідженими залишаються механізми громадської дипломатії, інституційні форми діяльності українських об'єднань у Литві, їхня участь у формуванні суспільної думки, підтримці проукраїнських ініціатив, розвитку культурного діалогу та адвокації політики на користь України.

Отже, виникає потреба у всебічному осмисленні ролі української діаспори Литви як соціально-політичного ресурсу, здатного впливати на динаміку та зміст стратегічного партнерства між Україною та Литвою. Визначення потенціалу та реальних практик її участі у двосторонній співпраці є важливим як для наукового розуміння діаспорних студій, так і для оптимізації державної політики України у сфері взаємодії з закордонними громадами.

Мета статті полягає у всебічному аналізі ролі української діаспори в Литві як суб'єкта міждержавної взаємодії та визначенні її потенціалу у зміцненні стратегічного партнерства між Україною та Литовською Республікою в політичному, гуманітарному, культурному й інформаційному вимірах.

Завдання статті. Проаналізувати сучасний стан української діаспори в Литві**,** її організаційну структуру, чисельність, динаміку змін та внутрішню диференціацію, зокрема з урахуванням міграційних процесів після 2022 р.

Визначити основні напрями діяльності українських діаспорних організацій, що сприяють формуванню позитивного іміджу України в Литві та розвитку міждержавного співробітництва.

Дослідити форми участі діаспори у процесах публічної та культурної дипломатії**,** її роль у протидії дезінформації, у підтримці громадської думки Литви на користь України та у розширенні міжлюдських контактів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана проблематика, її певні аспекти знайшли окреме відображення в діаспорній українській, сучасній вітчизняній історіографії. Аналіз наукових публікацій, у яких розглядаються окремі аспекти з зазначеної тематики, засвідчує високий рівень зацікавленості з боку представників історичної науки, політичної аналітики та геополітичних студій. Певний науковий внесок у дослідження даної проблематики здійснено в працях С. Баркаускаса [1], Р. Білодіда та М. Балтажі [2], І. Дацківа [3], А. Коберської та І. Богінської [4], О. Миронюк [5; 6]. В. Макар у своєму дослідження «Діаспора як інструмент публічної дипломатії в Україні» зазначає, що діаспора – це не просто еміграційна спільнота, а важливий елемент «м'якої

сили» України. Через етнокультурні організації, громадянські та благодійні об'єднання, а також через мережі в країнах поселення – діаспора лобіює національні інтереси, формує позитивний імідж, просуває культуру та державну позицію [7]. Отже, ці праці демонструють, що діаспора вже давно перестала бути лише «закордонним українством», а стала важливим елементом дипломатичної, інформаційної та культурної політики України на міжнародній арені. І це – цінний ресурс у побудові стратегічного партнерства з державами-партнерами (такими як Литва).

Загалом попри наявність значної кількості досліджень, присвячених ролі української діаспори в публічній дипломатії, збереженні національної ідентичності та протидії інформаційним впливам, низка аспектів, що мають важливе значення для аналізу стратегічного партнерства між Україною та Литовською Республікою, залишається недостатньо опрацьованою. Відтак, досі відсутні комплексні дослідження того, яким чином українська діаспора в Литві безпосередньо впливає на формування та реалізацію двосторонньої політики, зокрема у таких сферах, як безпека, оборона, культурна дипломатія, освітнє співробітництво та гуманітарна взаємодії. Існуючі праці переважно описують діяльність діаспори у культурному чи соціальному вимірах, але майже не розглядають її як чинник політичного партнерства.

Отже, загальна проблема ролі української діаспори у формуванні українсько-литовського стратегічного партнерства залишається частково нерозкритою через брак сучасних, комплексних і міждисциплінарних досліджень, що охоплюють політичний, соціокультурний, міграційний та комунікаційний виміри діяльності української громади в Литві. Саме заповненню цих прогалин і присвячено дане наукове дослідження.

Виклад матеріалу дослідження. Наукове вивчення української діаспори як окремого соціального явища є відносно новим напрямом для української академічної традиції, хоча інтерес до спільнот українців за кордоном існував ще від перших хвиль їхнього переселення. В останні роки зростає увага до української громади в Литві не лише серед дослідників, а й серед представників медіа. Особливо помітно цей інтерес посилився після подій Революції Гідності. У сучасний період тематика діаспори активно опрацьовується вченими в контексті євроінтеграційного курсу України та її зовнішньополітичних пріоритетів.

Зазначмо, що історія формування української діаспори в Литві має давні корені та охоплює декілька етапів, що відображають політичні, соціальні та міграційні процеси у країнах Східної Європи. Перші згадки про українців на території сучасної Литовської Республіки пов'язані ще з періодом Великого Князівства Литовського (ВКЛ), у складі якого перебувала значна частина українських земель. Відтоді між українцями та литовцями існували тісні військові, культурні та політичні взаємозв'язки, що сприяли появі окремих груп українського населення на литовських землях.

Упродовж тривалого історичного періоду образ Литовської Республіки в українському суспільстві формувався здебільшого позитивно, так само як і сприйняття України в Литві. Це зумовлено багатовіковим досвідом майже безконфліктного співіснування у спільному політичному, культурному та соціальному просторі – від часів Великого князівства Литовського і Речі Посполитої до періодів перебування у складі Російської імперії та Радянського Союзу. Така історично сформована «звичка сусідства» продовжує проявлятися й у сучасних українсько-литовських відносинах, зокрема у сфері культурної взаємодії.

Культурні контакти між українцями та литовцями мають глибоке коріння, що сягає княжої доби, зокрема часу існування Галицько-Волинської держави, і становлять важливу складову спільної історичної пам'яті двох народів. Литовська держава успадкувала значну частину культурних, політичних і правових традицій Київської Русі. Саме тому російський історик Г. Вернадський зазначав, що рецепцію давньокиївської правової та культурної спадщини варто шукати насамперед у Литовській Русі, а не в московській державі [8, с. 110]. Упродовж XVI–XVII ст. Вільнюс відігравав роль одного з ключових центрів українського культурно-освітнього життя за межами власне українських земель. Саме тут сформувався впливовий осередок українського просвітницького руху, що сприяв збереженню релігійних і культурних традицій у добу значних політичних та конфесійних трансформацій у регіоні. У місті активно діяло православне братство, яке виконувало важливі функції як у сфері духовного життя громади, так і в розвитку освіти та книгодрукування. Братства, характерні для українських земель, у Вільнюсі стали потужними інституціями, що підтримували православну спільноту, опікувалися школами та сприяли поширенню книжної культури. Отже, Вільнюс у XVI–XVII ст. став важливою платформою для культурного, освітнього й духовного розвитку українців, забезпечивши тяглість інтелектуальних традицій й інтеграцію української громади в ширший європейський культурний простір.

Проте, вже більш виразне формування української громади відбулося у XIX – на початку XX ст., коли пожвавилися міграційні процеси у межах Російської імперії. А саме, коли указом імператора російської імперії мешканці низки українських поселень на Берестейщині, були переселені до сіл Європа, Ойрани, Гейсишкес, що під Вільнюсом [9]. Загалом українці переселялися до Литви з різних причин, зокрема служба в армії, адміністративні переведення, пошук роботи в промислових центрах, а також участь у суспільно-політичних рухах. Однак ця спільнота залишалася малочисельною та не мала сталої організаційної структури.

Варто підкреслити, що культурні взаємини України та Литви мають глибоке історичне коріння, і життя багатьох видатних українських діячів тісно переплiталося з литовським середовищем. Зокрема, Тарас Шевченко перебував на території Литви впродовж 1829–1831 рр., що стало важливим етапом у його

життєвій та творчій біографії. У Вільнюсі, на цвинтарі Єфросинії Полоцької, знайшов свій останній прихисток Яків Головатий – один із упорядників та авторів альманаху «Русалка Дністровая», який став знаковим явищем для українського літературного відродження.

Наприкінці XIX ст. інтерес литовської інтелігенції до української культури посилився, що проявилося у появі перекладів окремих творів Тараса Шевченка та новелістики Івана Франка. Цей процес засвідчив взаємну культурну відкритість і зацікавленість двох народів.

Уже на початку XX ст. українська поезія в Литві отримала більш системне визнання. Так, у 1912 р. вийшла окрема книжка з поезіями Шевченка, а в 1914 р., попри чинні на той час обмеження, литовці долучилися до відзначення ювілею українського поета, що стало яскравим свідченням пошани до його творчості та ваги української культурної спадщини в Литві [10, с. 65].

Варто підкреслити, що міжвоєнний період став важливим етапом для розвитку українського національного руху на території Литви. У цей час у країні функціонували осередки Української військової організації, а згодом і Організації українських націоналістів. Литовська держава загалом прихильно ставилася до діяльності цих структур і надавала їхнім представникам дипломатичний захист.

Зауважмо, що показовим є факт, що Євген Коновалець користувався литовським громадянством, а після його загибелі саме литовська влада долучилася до фінансування похоронних заходів. Така підтримка була зумовлена спільністю політичних інтересів: Литва розглядала УВО та ОУН як потенційних союзників у протистоянні Польщі, яка в той час проводила політику, спрямовану проти обох держав. У період з 1928 по 1934 рр. у Каунасі виходив друком щомісячний часопис Української військової організації – «Сурма», який був нелегальним. Його видавцем був сотник Осип Рев'юк (Йонас Бартовічюс). О. Рев'юк, більш знаний під псевдонімом «Бартович», виконував функції представника Української військової організації та згодом Організації українських націоналістів при урядових структурах Литви. Він також входив до керівного складу Литовсько-Українського товариства, яке відігравало помітну роль у житті української спільноти країни [11, с. 60–62].

Це товариство, засноване у 1929 р., мало на меті поглиблення обізнаності литовського суспільства щодо суспільних, культурних і політичних процесів в Україні. Важливою формою його діяльності була просвітницька робота, що реалізовувалася, зокрема, через видання власного періодичного бюлетеня під назвою «Відомості Литовсько-Українського товариства», який слугував інформаційним майданчиком для поширення знань про Україну [10, с. 66].

Після Другої світової війни кількість українців у Литовській РСР суттєво зросла внаслідок трудової міграції, індустріалізації, радянської політики переміщення трудових ресурсів та демографічних змін. За даними перепису населення 1959 року, у Литовській РСР проживало 17,7 тис. осіб українського

походження, що становило близько 0,7% від усього населення республіки. Упродовж наступних десятиліть відбувалося інтенсивне зростання кількості етнічних українців у країні, і ця тенденція тривала аж до кінця 1980-х рр. Саме в останні роки існування СРСР у більшості республік почали активно формуватися національні рухи, що було зумовлено процесами перебудови та прагненням до відновлення державного суверенітету. Подібні настрої охопили й Литву, де поступово виникала мережа організацій, створених національними меншинами.

Українська громада була серед тих, хто першим започаткував власні етнічні об'єднання. Саме в цей період українські громадські структури почали відігравати дедалі помітнішу роль у суспільно-культурному житті країни, активно заявляючи про свою присутність та інтереси.

Саме в цей період українці вперше почали формувати більш стабільні спільноти у Вільнюсі, Клайпеді, Каунасі та інших містах. Проте діяльність української громади була обмеженою тоталітарною системою, що фактично унеможливлювала створення незалежних культурних чи громадських організацій [10, с. 69].

У радянський період до Литви переважно переселялися фахівці з України, зокрема представники інженерно-технічних професій. У 1970–1980-х рр. українці становили в середньому близько 11% від загальної кількості прибулих до Литовської РСР. Після проголошення незалежності Литви більшість українців, які проживали на її території, отримали громадянство та були інтегровані в правову систему країни, набувши рівних прав і обов'язків із литовськими громадянами.

Якщо розглядати суспільну та культурну активність української діаспори в Литві, варто зазначити, що для ефективнішої координації роботи численних осередків по всій країні постала потреба у створенні єдиної організаційної платформи. Саме тому було ухвалено рішення об'єднати існуючі ініціативи в одну структуру – Громаду українців Литви при Литовському фонді культури. Про її заснування офіційно повідомили під час першої установчої конференції української діаспори, яка відбулася у Вільнюсі 28–29 жовтня 1989 р. [12, с. 8].

На цьому зібранні було затверджено конфедеративний принцип організації Громади, що передбачав збереження повної самостійності кожного осередку та узгодження їхньої діяльності через раду представників [13, с. 295]. Такий підхід дозволив забезпечити якісну координацію, не порушуючи внутрішніх особливостей і пріоритетів окремих локальних ініціатив.

Одним із ключових напрямів діяльності Громади українців Литви стало збереження та підтримка розвитку українського етносу в межах Литовської Республіки, що відповідало потребам діаспори у зміцненні власної культурної та національної ідентичності. На той момент у Литві проживало близько 44,8 тис. українців. Уже на установчих зборах кілька десятків активістів окреслили ключові напрями роботи організації: підтримка національної

ідентичності, поглиблення зв'язків з Україною, розвиток культурних традицій, можливість вільно сповідувати свою релігію, забезпечення доступу до української літератури та мистецтва, створення власних медіа та суботніх шкіл. Першим головою Громади українців Вільнюса був обраний Василь Капкан [9].

Новий етап розвитку діаспори почався після відновлення незалежності Литви 11 березня 1990 р. Відтак, Литва обрала європейський шлях розвитку. Українська Громада завзято допомагала країні в боротьбі за встановлення її незалежності, зокрема під час січневих подій 1991 р. у Вільнюсі. За активну допомогу литовцям окремих українців було відзначено медаллю «13 січня» [12, с. 8].

Отже, лібералізація громадського життя та демократизація суспільства відкрили можливість для створення національно-культурних об'єднань. У цей період постали перші офіційно зареєстровані українські організації, зокрема культурні товариства, недільні школи, фольклорні колективи. Вони зосередилися на збереженні української ідентичності, сприянні культурним обмінам та налагодженні контактів з Україною [14, s. 107].

Попри те, що Українська Громада зосереджувалася переважно на культурно-просвітницькій роботі, її учасники активно виявили себе й у політичній сфері. Вони підтримували тісні контакти з литовською владою, а деякі представники Громади навіть увійшли до окремих структур Саюдісу (литовського громадсько-політичного руху). Також українська спільнота в Литві уважно стежила за подіями в Україні. Тоді «ГУЛ» (діаспорний друкований орган, який згодом отримав назву «Пролісок» – Я.В.) активно співпрацював із Народним Рухом України, Українською Гельсінською спілкою, «Просвітою», організацією «Державна самостійність України», Товариством Лева та іншими. Саме завдяки діяльності Громади було видано багато історичних, релігійних і націоналістичних праць, публікація яких у той час в Україні була неможливою. Крім того, організовувався друк незалежної преси, забороненої на території України [5, с. 173].

Незважаючи на певні коливання чисельності української діаспори в Литовській Республіці, саме ця спільнота змогла сформувати розгалужену мережу власних інституцій, що відіграють важливу роль у збереженні національної ідентичності. Упродовж останніх десятиліть українці послідовно вибудовували організаційну інфраструктуру, яка охоплює як великі міські центри, так і локальні громади. Зокрема, у Вільнюсі, Каунасі, Вісагінасі, Клайпеді та низці інших міст було створено культурні центри, що виконують функції осередків громадської активності, простору для проведення культурно-мистецьких заходів та популяризації українських традицій. Паралельно з цим формувалися й освітні ініціативи, серед яких важливе місце посідають недільні школи. Вони забезпечують українським дітям і молоді можливість вивчати рідну мову, історію та культуру в умовах діаспори. Значний внесок у згуртування громади також роблять церковні парафії, що виступають не лише

релігійними осередками, а й центрами соціальної підтримки та культурного життя.

Окрім того, українські клуби, творчі об'єднання, спілки та інші громадські структури сприяють розвитку мережевої взаємодії між представниками діаспори, налагодженню контактів із литовським суспільством, а також інтеграції української культури у культурний простір Литви. Сукупність цих інституцій формує стійку систему саморганізації, яка забезпечує відтворення національних традицій і підтримує активну громадянську позицію українців у країні проживання [12].

Зазначмо, що Українська громада в Литві уважно стежила за подіями на батьківщині та активно долучалася до загальноукраїнських процесів. Вона підтримувала тісні зв'язки з Народним Рухом України, Українською Гельсінською спілкою, товариством «Просвіта», організацією «Державна самостійність України», Товариством Лева та низкою інших об'єднань. Завдяки зусиллям литовських українських активістів було здійснено друк значної кількості історичних, релігійних та національно зорієнтованих видань, поширення яких у той час було неможливим на території України через дію тодішніх обмежень.

Знаковою подією як для Литви загалом, так і для української громади, стало ухвалення Конституції Литовської Республіки 1 жовтня 1992 р. – через більш ніж два роки після проголошення державної незалежності. Основний Закон, подібно до конституцій більшості європейських країн, містив ключові положення щодо гарантування прав і свобод людини й громадянина [13, с. 295].

Після відновлення литовської державності майже всі українці, які постійно проживали на її території, отримали громадянство республіки та, відповідно, набули рівних прав і обов'язків з іншими громадянами країни [9]. Це створило умови для активнішої участі українців у суспільному житті Литви. У наступні роки в державі почали виникати нові громадські об'єднання, покликані поглиблювати українсько-литовські культурні та наукові контакти. Однією з таких структур стала Асоціація україністів, до складу якої входили не лише вихідці з України, а й литовські дослідники. Одним із вагомих результатів її діяльності стало видання 1993 року фототипного польськомовного «Кобзаря» Тараса Шевченка. Презентацію книги приурочили до проведення міжнародної конференції «Литва – Україна: історія, політологія, культурологія», що відбулася того ж року у Вільнюсі [14].

Необхідно відзначити, що Асоціація литовських та українських істориків здійснює значну просвітницьку діяльність під керівництвом своєї президентки, пані Алдони Васіляускєнє, яка є литовкою за походженням. Ініціатива створення цієї організації виникла завдяки співпраці істориків із Києва та Львова, а також за підтримки української громади у Вільнюсі. Наукові зацікавлення Асоціації передусім спрямовані на дослідження Чину Святого Василія Великого. Цей напрям є особливим, оскільки йдеться про єдиний

чернечий орден, що виник у Литві та розгорнув масштабну культурно-освітню діяльність, засновуючи навчальні заклади й бібліотеки, і тим самим став важливою складовою історичних та культурних зв'язків між Литвою та Україною. До того, як Асоціація взялася за систематичне вивчення цієї тематики, інформації про історію Чину Святого Василія Великого було вкрай мало [10, с. 88]. Окрім активної дослідницької діяльності, історики Асоціації ведуть широку просвітницьку роботу в цій сфері. Для розповсюдження знань про Чин Святого Василія Великого, вченими здійснюється спільна організаційна, освітня та наукова діяльність литовських та українських вчених, журналістів та громадських діячів [16, с. 95–96].

Культурний та освітній аспект діаспори сприяє збереженню національної ідентичності, мови, традицій. У науковій праці підкреслюється, що розвиток україно-литовських міждержавних відносин після 1990-х рр. посприяв активізації такої спільноти й культурно-історичних зв'язків.

У щорічному звіті до Світового Конґресу Українців (СКУ) за 2005 рік, підготовленому тодішнім очільником української громади Литви В. Чернишуком, зазначалося, що між українськими організаціями існує певне суперництво. Проте, як він підкреслив, така ситуація стимулює пошук шляхів співпраці. За ініціативою Громади українців Литви у північних регіонах країни організовуються фестивалі українського мистецтва, у яких беруть участь українці з Паневежиса та Вісагінаса. До цих заходів долучаються місцеві мешканці, органи самоврядування та українські товариства з латвійських міст, що розташовані поблизу кордону. Хоча українці присутні в багатьох населених пунктах, найбільше їх мешкає у Вільнюсі. Продовж звітного періоду були організовані фотовиставки та мистецькі експозиції, присвячені Україні та її культурі. У Клайпеді, яка вважається головним центром української громади Литви, функціонує українська недільна школа. Місцеві українці активно долучаються до проведення Свята моря. Завдяки діяльності Громади українців Литви та співпраці з Посольством України у Клайпеді відкрито консульську установу.

У тому ж 2005 р. відзначило 70-річчя Каунаське товариство українців – перша міська українська організація Литви доби міжвоєння. Варто наголосити, що діяльність цього товариства була пов'язана з іменем Євгена Коновальця та інших українських діячів, які отримали в Литві громадянство та знайшли там прихисток.

Місцева українська громада активно працювала над відновленням національних звичаїв і святкових традицій. У 2005 р. відбулася чергова «Вільнюська Шевченкіана»: пройшов великий концерт українських митців Литви, були організовані художні виставки, а на телебаченні транслювали спеціальну передачу, присвячену перебуванню молодого Т. Шевченка у Вільнюсі. Вшанування постаті Шевченка має особливе значення для українців Литви. Водночас українська громада ініціювала дослідницькі проєкти,

пов'язані з перебуванням Лесі Українки в Друскінінкай. Також тривали пошуки маєтку родини Орликів, адже відомо, що Пилип Орлик народився на території Литви, у Віленському повіті [10, с. 90].

Доречно відзначити, що у звіті наголошується, що період Помаранчевої революції, яку українці Литви активно підтримували, став поштовхом до пожвавлення діяльності місцевої громади. Саме Вільнюська громада українців поширювала достовірні відомості про події в Україні та про масштаби виборчих фальсифікацій. Литовське національне телебачення та радіо надавало українській спільноті ефірний час для висвітлення ситуації. Загалом українці Литви відіграють важливу роль у формуванні позитивного образу України та в підтримці її євроатлантичного курсу. За сприяння Громади було опубліковано науково-історичне дослідження про Європейський з'їзд монархів у Луцьку 1429 р., видане українською, литовською та англійською мовами. У цій праці простежуються історичні паралелі між європейськими прагненнями Литви та України [10, с. 91].

Варто підкреслити, що саме активність української діаспори відіграла ключову роль у тому, що Литва офіційно визнала Голодомор актом геноциду українського народу. У заяві Сейму Литви від 24 листопада 2005 р. під назвою «Про вшанування жертв політичних репресій і голодомору в Україні 1932–1933 років» було наголошено, що Голодомор є цілеспрямованим і добре спланованим злочином проти українців і Голодомор визнано ретельно спланованим геноцидом українського народу [17]. Це питання протягом багатьох років мало особливе значення для України, і діяльність української громади в Литві суттєво сприяла ухваленню такого рішення на державному рівні.

Діяльність асоціацій національних меншин в той час підтримував Департамент національних меншин та еміграції при Уряді Литви. З 2009 р., його було ліквідовано, опікуватись справами національних меншин почало Міністерство культури Литовської Республіки. Хоч українська громада Литви й діяла протягом усього часу, її активність залишалася обмеженою через невелику чисельність українців у країні. Частина з них асимілювалася або тимчасово проживала в Литві, не долучаючись до роботи спільноти. Тому громадська й культурна діяльність здебільшого трималася на групі ентузіастів, які прагнули зберегти свою ідентичність та популяризувати українську культуру. Ситуація докорінно змінилася після подій листопада 2013 р. та Революції Гідності.

Особливо значущими стали події після 2014 р., коли Революція Гідності та російська агресія проти України активізували політичну та волонтерську діяльність української громади. Діаспора почала активно організовувати акції солідарності, підтримувати українських військових, поширювати інформацію про ситуацію в Україні та співпрацювати з литовськими партнерами.

До української громади Литви, яка активно підтримувала київських протестувальників та їхні вимоги, почало долучатися дедалі більше людей. Місцеві українці відкрито заявляли про свою політичну позицію та постійно демонстрували солідарність з Україною. Варто зазначити, що Євромайдан у Литві підтримували не лише етнічні українці, а й відомі литовські політики. Зокрема, до Києва приїздили та взяли участь у мітингах за євроінтеграцію України спікер Сейму Лорета Граужінене та її заступники Гядімінас Кіркілас і Пятрас Ауштрявічюс [18]. Підтримку протестам висловив і литовський осередок Союзу федералістів Європи. Литовські митці організовували збори коштів на допомогу Україні та поширювали правдиві відомості про ситуацію в Києві. На формування такої позиції впливала й активна діяльність українських організацій у Литві, які робили події в Україні більш помітними та інформували суспільство [19, с. 94].

Після початку російської агресії на Донбасі та анексії Криму Литва розгорнула активну підтримку України. Значною мірою це стало можливим завдяки роботі української діаспори, яка донесла до литовського суспільства реальну картину подій. Литва й надалі регулярно приймає поранених українських військових, а також дітей та підлітків на лікування, реабілітацію та відпочинок. Загалом за цей період Литва перетворилася на одного з ключових стратегічних партнерів України. До того ж наша держава приваблює литовський бізнес як напрям для інвестування, а українські виробники за окремими товарними позиціями посідають провідні місця на ринку Литви. Українське Посольство зазначає, що протягом 2015–2019 рр. спостерігалось поглиблення двосторонньої співпраці у напрямку популяризації у Литві української культурної спадщини [9]. Станом на 2019 рік українська громада склала найбільшу частку серед іноземних громад Литви, налічуючи 17 тис. українців, що на 42% більше, ніж у 2018 році. В таких умовах важливим є активне залучення та координація зусиль закордонного українства Литви, як невід`ємного елементу народної дипломатії [4, с. 66].

Найбільш масштабні зміни відбулися після 2022 р., коли повномасштабне вторгнення росії спричинило появу в Литві нової хвилі вимушених мігрантів. До країни прибули десятки тисяч українців, що суттєво змінило структуру діаспори, посилило її кількісно та зумовило появу нових ініціатив – волонтерських центрів, громадських об’єднань, інформаційних платформ і культурно-освітніх проєктів. У цей період українська громада стала потужним актором гуманітарної допомоги, міжнародної комунікації та «народної дипломатії» [20].

За даними останніх досліджень та статистичних звітів, після початку повномасштабної війни в Україні (2022 р.) кількість громадян України, які переїхали до Литви, різко зросла. Присутність українців у Литві та поступова інтеграція створюють вагомий соціально-економічний та культурно-інституційний міст між двома державами. Українські громадяни не лише

працюють, а й засновують бізнеси. Це сприяє поглибленню економічних зв'язків, розвитку торгівлі, створенню робочих місць для литовців та підвищенню взаємної зацікавленості бізнес-середовищ обох країн. Більшість українців, які перебувають у Литві за тимчасовим захистом, отримали доступ до освіти, охорони здоров'я, житла і ринку праці. Залучення у громадські ініціативи, соціальні проєкти та волонтерську діяльність сприяє формуванню позитивного іміджу українців у литовському суспільстві та підвищенню соціального капіталу [21]. Українська діаспора відіграє роль провідника інтересів України у Литві – через громадські організації, дипломатичні зв'язки, участь у програмах інтеграції, налагодження ділових та гуманітарних контактів. В цілому, діаспора виступає не лише як група людей, що шукають прихистку, а як активний партнер Литви у різних сферах.

Станом на 2024–2025 рр. українська громада в Литві представлена значною за обсягом спільнотою, яка показує високі темпи інтеграції в економіку та соціальне життя країни. Незважаючи на виклики – мовний бар'єр, житлові й фінансові труднощі, адаптаційні та психологічні проблеми – загальна тенденція є позитивною. Діаспора відіграє важливу роль у зміцненні українсько-литовських відносин, що має потенціал перетворитися на довгострокову основу для бізнес-співпраці, культурного обміну та солідарності.

Таким чином, розвиток української діаспори в Литовській Республіці пройшов шлях від розпорошених історичних груп до сформованої, інституційно організованої та впливової спільноти, здатної відігравати значну роль у суспільно-політичному житті Литви та сприяти зміцненню її стратегічного партнерства з Україною. Наша стаття свідчить, що українська діаспора в Литві відіграє важливу роль у зміцненні двосторонніх відносин між Україною та Литвою на культурному, освітньому та політичному рівнях. Завдяки створенню громадських організацій, культурних центрів, недільних шкіл, а також активній участі у суспільно-політичному житті Литви, українська громада стала ефективним каналом налагодження контактів та взаєморозуміння між двома країнами. Отже, українська діаспора виступає не лише носієм культурної спадщини, а й важливим чинником дипломатичного та соціокультурного партнерства між Україною та Литвою, закладаючи основу для довгострокової співпраці на різних рівнях.

Щодо подальших досліджень то необхідно детальніше вивчати сучасні механізми участі українців у Литві в культурних, освітніх і політичних проєктах, а також їхній вплив на двосторонні відносини у XXI ст. варто досліджувати, як українські громадські організації впливають на формування національної політики Литви щодо України, включаючи питання безпеки, економічного партнерства та культурної дипломатії. Також перспективним є опрацювання архівів литовських і українських організацій, що дозволить глибше відтворити історію української діаспори та її внесок у розвиток двосторонніх відносин.

Список використаних джерел та літератури

1. Баркаускас С. Відродження української діаспори у Литві. *Фольклор українців поза межами України.* К.: Вид-во ІМФЕ, 1992. С. 177–188.
2. Білодід Р., Балтажі М. Динамічними темпами: українсько-литовські відносини. Минуле, сучасність, майбутнє. *Політика і час.* 1995. № 8. С. 19–25.
3. Дацків І.Б. Розвиток культурної дипломатії між Україною та Литовською Республікою (кінець XX – початок XXI ст.). *Україна–Європа–Світ. Ukraine–Europe–World: міжнародний збірник наукових праць.* Сер. Історія, міжнародні відносини. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. Вип. 24. С. 72–79.
4. Коберська А.О., Богінська І.В. Культурна дипломатія України в Литві. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ ім. В. Стуса.* 2020. № 10. С. 61–67.
5. Миронюк, О. Діяльність української громади в Литві. *Вчені записки Таврійського Національного Університету імені В.І. Вернадського.* Серія: Історичні науки, Том 31(70), № 4. 2020. С. 172–176.
6. Миронюк О. Громадська та культуротворча діяльність української громади в Литві. *Матеріали XIX міжнародної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна – 2021»*. Секція «Інтелектуальна історія. Історія культури і мистецтва». К.: 2021. С. 161–164.
7. Макар В. Діаспора як інструмент публічної дипломатії в Україні. *Вісник Прикарпатського університету.* Серія: Політологія. 2024. Випуск 18. С. 219–231.
8. Вернадский Г. Начертание русской истории. М.: Алгоритм, 2008. 331 с.
9. Українці Литви. *Посольство України в Литовської Республіці.* 16 червня 2023. URL: https://lithuania.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/4883-ukrainian-communities-in-lt
10. Миронюк О. Громадська та культуротворча діяльність української діаспори в країнах Балтії (кін. XX – поч. XXI ст.): дис. … PhD (032 – Історія та археологія). КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 232 с.
11. Кучерук О. Останній паспорт Євгена Коновальця (до генези українсько-литовських стосунків між двома світовими війнами). *Пам'ять століть.* 2000. № 5. С. 59–63.
12. Жильцова-Вусик Л. 25 років разом з Батьківщиною. *Zbruc.* 06.12.2013. URL: https://zbruc.eu/node/16332
13. Трощинський В.П., Шевченко А.А. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 15. *Українці в світі* / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. К.: Альтернативи, 1999. 352 с.
14. Myroniuk O. Activities of Ukrainian community in Lithuania. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej.* 43 nr 6, Częstochowa, 2020. P. 106–113.
15. Литва – Україна: історія, політологія, культурологія. Упоряд. і перекл. Надії Непорожньої. Вільнюс, 1995. 280 с.
16. Васіляускєнє А. Відомості литовсько-українського товариства: внесок до литовської культури. *Вісник Львівського університету.* Серія книгознавство. 2007. Вип. 2. С. 95–105.
17. Недужко Ю.В. Діяльність української діаспори щодо відновлення державної незалежності України (середина 40-х - початок 90-х років XX ст.): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01. Переяслав-Хмельницький, 2010. 35 с.
18. Глава сейму на Євромайдані: Литва готова бути мостом для України до Європи. *Кореспондент.net.* 26 листопада 2013. URL: https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271868-hlava-seimu-na-yevromaidani-lytva-hotova-buty-mostom-dlia-ukrainy-do-yevropy
19. Миронюк О. Діяльність Української громади в Литовській Республіці. *Матеріали XVII міжнародної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна – 2019»*. Секція «Історія». К.: 2019. С. 93–96.
20. Ткачук А., Кострикіна С., Янелюнас Т. Адаптація та інтеграція українських мігрантів у Литві. *Eastern Europe Studies Centre.* URL: https://www.gssc.lt/wp-content/uploads/2023/11/v02_Ukrainian-report_Janeliunas_UA_A4.pdf

21. Ukrainians in Lithuania: From Refugees to Business Leaders. *Lithuania*. 24.02.2025. URL: https://lithuania.lt/future-of-ukraine/ukrainians-in-lithuania-from-refugees-to-business-leaders/?utm_source=chatgpt.com

References

1. Barkauskas, S. (1992). Vidrodzhennya ukrayins′koyi diaspory u Lytvi. *Fol′klor ukrayintsiv poza mezhamy Ukrayiny*. Kyiv: Vyd-vo IMFE, ss. 177–188. [In Ukrainian].
2. Bilodid, R., Baltazhi, M. 91995). Dynamichnymy tempamy: ukrayins′ko-lytovs′ki vidnosyny. Mynule, suchasnist′, maybutnye. *Polityka i chas*, 8, ss. 19–25. [In Ukrainian].
3. Datskiv I.B. (2020). Rozvytok kul′turnoyi dyplomatiyi mizh Ukrayinoyu ta Lytovs′koyu Respublikoyu (kinets′ XX – pochatok XXI st.). *Ukrayina–Yevropa–Svit. Ukraine–Europe–World: mizhnarodnyy zbirnyk naukovykh prats′.* Ser. Istoriya, mizhnarodni vidnosyny. Ternopil′: TNPU im. V. Hnatyuka, Vyp. 24, ss. 72–79. [In Ukrainian].
4. Kobers′ka, A.O., Bohins′ka I.V. (2020). Kul′turna dyplomatiya Ukrayiny v Lytvi. *Visnyk student·s′koho naukovoho tovarystva DonNU im. V. Stusa,* 10, ss. 61–67. [In Ukrainian].
5. Myronyuk, O. (2020). Diyal′nist′ ukrayins′koyi hromady v Lytvi. *Vcheni zapysky Tavriys′koho Natsional′noho Universytetu imeni V.I. Vernads′koho.* Seriya: Istorychni nauky, 31(70), nr 4, ss. 172–176. [In Ukrainian].
6. Myronyuk, O. (2021). Hromads′ka ta kul′turotvorcha diyal′nist′ ukrayins′koyi hromady v Lytvi. *Materialy XIX mizhnarodnoyi konferentsiyi studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh "Shevchenkivs′ka vesna – 2021".* Sektsiya "Intelektual′na istoriya. Istoriya kul′tury i mystetstva". Kyiv, ss. 161–164. [In Ukrainian].
7. Makar, V. (2024). Diaspora yak instrument publichnoyi dyplomatiyi v Ukrayini. *Visnyk Prykarpat·s′koho universytetu.* Seriya: Politolohiya, 18, ss. 219–231. [In Ukrainian].
8. Vernadskiy, G. (2008). *Nachertaniye russkoy istorii.* Moskva: Algoritm. [In Russian].
9. Ukrayintsi Lytvy. (2023, 16 chervnya). *Posol′stvo Ukrayiny v Lytovs′koyi Respublitsi.* [Online]. Available from: https://lithuania.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/4883-ukrainian-communities-in-lt [In Ukrainian].
10. Myronyuk, O. *Hromads′ka ta kul′turotvorcha diyal′nist′ ukrayins′koyi diaspory v krayinakh Baltiyi (kin. XX – poch. XXI st.):* dys. … PhD (032 – Istoriya ta arkheolohiya). KNU im. T. Shevchenka. Kyiv. [In Ukrainian].
11. Kucheruk, O. (2000). Ostanniy pasport Yevhena Konoval′tsya (do henezy ukrayins′ko-lytovs′kykh stosunkiv mizh dvoma svitovymy viynamy). *Pam″yat′ stolit′*, 5, ss. 59–63. [In Ukrainian].
12. Zhyl′tsova-Vusyk, L. 2013, 06 hrydnia). 25 rokiv razom z Bat′kivshchynoyu. *Zbruc*. [Online]. Available from: https://zbruc.eu/node/16332 [In Ukrainian].
13. Troshchyns′kyy, V.P., Shevchenko, A.A. (1999). Ukrayina kriz′ viky. U 15-ty tt. T. 15. *Ukrayintsi v sviti* / Za zah. red. V. Smoliya. NAN Ukrayiny. Instytut istoriyi Ukrayiny. Kyiv: Al′ternatyvy. [In Ukrainian].
14. Myroniuk, O. (2020). Activities of Ukrainian community in Lithuania. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*. 43 nr 6, Częstochowa, pp. 106–113. [In English].
15. Neporozhnya, N. (eds) (1995). *Lytva – Ukrayina: istoriya, politolohiya, kul′turolohiya.* Vil′nyus. [In Ukrainian].
16. Vasilyauskyenye, A. (2007). Vidomosti lytovs′ko-ukrayins′koho tovarystva: vnesok do lytovs′koyi kul′tury. *Visnyk L′vivs′koho universytetu*. Seriya knyhoznavstvo, 2, ss. 95–105. [In Ukrainian].
17. Neduzhko, Yu.V. (2010). *Diyal′nist′ ukrayins′koyi diaspory shchodo vidnovlennya derzhavnoyi nezalezhnosti Ukrayiny (seredyna 40-kh - pochatok 90-kh rokiv XX st.):* avtoref. dys. ... d-ra ist. nauk: 07.00.01. Pereyaslav-Khmel′nyts′kyy. [In Ukrainian].

18. Hlava seymu na Yevromaydani: Lytva hotova buty mostom dlya Ukrayiny do Yevropy. (2013, 26 lystopada). *Korespondent.net.* [Online]. Available from: https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271868-hlava-seimu-na-yevromaidani-lytva-hotova-buty-mostom-dlia-ukrainy-do-yevropy [In Ukrainian].
19. Myronyuk, O. (2019). Diyal′nist′ Ukrayins′koyi hromady v Lytovs′kiy Respublitsi. *Materialy XVII mizhnarodnoyi konferentsiyi studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh "Shevchenkivs'ka vesna – 2019".* Sektsiya "Istoriya". Kyiv, ss. 93–96. [In Ukrainian].
20. Tkachuk, A., Kostrykina, S., Yanelyunas, T. Adaptatsiya ta intehratsiya ukrayins′kykh mihrantiv u Lytvi. *Eastern Europe Studies Centre.* [Online]. Available from: https://www.gssc.lt/wp-content/uploads/2023/11/v02_Ukrainian-report_Janeliunas_UA_A4.pdf [In Ukrainian].
21. Ukrainians in Lithuania: From Refugees to Business Leaders. (2025, 24 February). *Lithuania*. [Online]. Available from: https://lithuania.lt/future-of-ukraine/ukrainians-in-lithuania-from-refugees-to-business-leaders/?utm_source=chatgpt.com [In English].

Vizniak Ya. The Role of the Ukrainian Diaspora in Forming the Strategic Partnership between Ukraine and Lithuania.

The article is devoted to a comprehensive analysis of the role of the Ukrainian diaspora in strengthening and developing the strategic partnership between Ukraine and Lithuania. The study examines the historical preconditions for the formation of the Ukrainian community in Lithuania, its institutional development and transformations after the restoration of Lithuanian independence, as well as after 2014 -a period of escalation in the Russian-Ukrainian conflict that underscored the need for international support for Ukraine. It is emphasized that the Ukrainian diaspora has become an important communicative link between the two states, fostering political dialogue, cultural exchange, and the dissemination of objective information about Ukrainian realities within Lithuanian society.

The activities of Ukrainian organizations in Lithuania are analyzed, including their participation in intergovernmental projects, humanitarian initiatives, and information campaigns aimed at supporting democratic reforms in Ukraine and shaping a positive international image of the country. Special attention is given to the influence of the diaspora on public opinion in Lithuania, which in turn reinforces the stability of political support for Ukraine within the Lithuanian parliament, government, and civic institutions. The article also examines the professional and personal connections between diaspora representatives and Lithuanian politicians, diplomats, and scholars, which contribute to the deepening of bilateral cooperation.

The study concludes that the Ukrainian diaspora in Lithuania functions not only as a cultural and social community but also as an active actor in international relations, capable of influencing strategic decisions and creating a favorable environment for cooperation between the two states. The role of the diaspora is viewed as an important element of Ukraine's "soft power", which strengthens the stability and long-term character of the Ukrainian–Lithuanian strategic partnership. The findings highlight the need for further support of diaspora initiatives and the development of state programs for cooperation with Ukrainian communities abroad in order to enhance the effectiveness of international engagement.

Keywords: *Ukraine, Lithuania, diaspora, Ukrainian communities, organizations, bilateral cooperation.*

Надійшла до редколегії: 16.02.2026
Прийнята до друку після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 20.07.2026